

Zaak C-267/20

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1 van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

15 juni 2020

Verwijzende rechter:

Audiencia Provincial de León (Spanje)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

12 juni 2020

Verzoekende partijen:

AB Volvo

DAF TRUCKS N. V.

Verwerende partij:

RM

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

In het kader van een vordering tot schadevergoeding wegens mededingingsverstoring gedragingen, hebben AB Volvo en DAF TRUCKS N. V. (hierna: „rekwirantes”) hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak in eerste aanleg waarbij zij zijn veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding aan RM (hierna: „verweerster”).

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Overeenkomstig artikel 267 VWEU wordt verzocht om uitlegging van richtlijn 2014/104/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 november 2014 betreffende bepaalde regels voor schadevorderingen volgens nationaal recht wegens inbreuken op de bepalingen van het mededingingsrecht van de lidstaten en van de Europese Unie, in het bijzonder van de artikelen 10, 17 en 22 daarvan, en

van de invloed van artikel 101 VWEU en het beginsel van doeltreffendheid op de bepaling van de in het hoofdgeding toepasselijke regels.

Prejudiciële vragen

- 1) Moeten artikel 101 VWEU en het beginsel van doeltreffendheid aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een uitlegging van bepalingen van nationaal recht op grond waarvan artikel 10 van [richtlijn 2014/104/EU], dat een termijn vastlegt van vijf jaar voor het instellen van de vordering, en artikel 17 [van die richtlijn], betreffende de rechterlijke begroting van de schade, niet met terugwerkende kracht van toepassing zijn, en de relevante datum voor terugwerkende kracht niet die van het instellen van de vordering is, maar die van het besluit waarbij de sanctie is opgelegd?
- 2) Moeten artikel 22, lid 2, van richtlijn 2014/104/EU en het begrip „terugwerkende kracht” aldus worden uitgelegd dat artikel 10 van de richtlijn van toepassing is op een vordering als die in het hoofdgeding, die weliswaar is ingesteld na de inwerkingtreding van de richtlijn en de omzettingbepalingen, maar desalniettemin betrekking heeft op eerdere feiten of sancties?
- 3) Moet artikel 17 van richtlijn 2014/104/EG betreffende de rechterlijke begroting van de schade, bij de toepassing van een bepaling als artikel 76 van de Ley de Defensa de la Competencia (wet inzake de mededingingsbescherming) aldus worden uitgelegd dat het gaat om een procedureel voorschrift dat van toepassing is op het hoofdgeding, waarin de vordering is ingesteld na de inwerkingtreding van de nationale omzettingbepalingen?

Relevante bepalingen van Unierecht

Artikel 101 VWEU

Richtlijn 2014/104: artikel 10, lid 3, artikel 17, lid 1, artikel 22, leden 1 en 2, en artikel 23.

Relevante bepalingen van nationaal recht

Richtlijn 2014/104 is omgezet in Spaans recht bij Real Decreto-ley 9/2017 por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (Real Decreto-ley 9/2017 tot omzetting van richtlijnen van de Europese Unie op het gebied van financiën, handel en gezondheid en inzake de terbeschikkingstelling van werknemers) van 26 mei 2017. Artikel 3 van dat Real Decreto-ley wijzigt de Ley 15/2007 de Defensa de la Competencia van 3 juli 2007, door de verjaringstermijn van schadevorderingen vast te stellen op 5 jaar (nieuw artikel 74, lid 1, van de Ley de Defensa de la Competencia) en de bewijslast – die rust op de eiser – bij de

begroting van de schade te regelen door de invoering van bepaalde nuanceringen, zoals een weerlegbaar vermoeden van een oorzakelijk verband tussen de vastgestelde kartelinbreuken en de schade (nieuw artikel 76, lid 3, van de Ley de Defensa de la Competencia), en de mogelijkheid voor rechters om het bedrag van de schade te begroten wanneer het bestaan van de schade is bewezen, maar het in de praktijk onmogelijk of uiterst moeilijk is om deze exact te kwantificeren (nieuw artikel 76, lid 2, van de Ley de Defensa de la Competencia). Bij artikel 4 van voornoemd Real Decreto-ley is in de Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (wet 1/2000 betreffende burgerlijke rechtsvordering) van 7 januari 2000 een regeling ingevoegd betreffende de toegang tot bewijsmateriaal in schadevergoedingsprocedures wegens schending van de mededingingsregels.

De eerste overgangsbepaling van Real Decreto-ley 9/2017 bevat twee leden. Volgens het eerste lid wordt het bepaalde in artikel 3 ervan (dat de Ley de Defensa de la Competencia wijzigt) niet met terugwerkende kracht toegepast, terwijl volgens het tweede lid de bepalingen van artikel 4 ervan (dat de Ley de Enjuiciamiento Civil wijzigt) uitsluitend van toepassing zijn op procedures die zijn ingeleid na de inwerkingtreding van voornoemd Real Decreto-ley op 27 mei 2017, hetgeen betekent dat het Koninkrijk Spanje de termijn voor de omzetting van richtlijn 2014/104 niet in acht heeft genomen.

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure in het hoofdgeding

- 1 In 2006 en 2007 heeft verweerster drie vrachtwagens verworven door middel van leasecontracten. Op 1 april 2018 heeft verweerster tegen rekwirantes een follow-on-vordering ingesteld tot vergoeding van de schade als gevolg van de mededingingsversturende gedragingen van laatstgenoemden, tegen wie de bij het besluit van de Commissie van 19 juli 2016 inzake een procedure op grond van artikel 101 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en artikel 53 van de EER-Overeenkomst (zaak AT.39824 - Vrachtwagens) (hierna: „vrachtwagenbesluit”) opgelegde sanctie uitdrukkelijk was gericht. In haar verzoekschrift vroeg verweerster met name om hoofdelijke veroordeling van rekwirantes tot betaling van EUR 38 148,71 of een ander passend bedrag, vermeerderd met de wettelijke rente en kosten.
- 2 Het vrachtwagenbesluit dateert van 19 juli 2016 en is bekendgemaakt in het Publicatieblad van de Europese Unie van 6 april 2017. In het besluit worden de voornaamste vrachtwagenbouwers op de markt van de Unie bestraft voor een kartel dat heeft geduurd van januari 1997 tot januari 2011 en dat een inbreuk vormde op artikel 101 VWEU.
- 3 In haar verzoekschrift beroept verweerster zich subsidiair, voor het geval richtlijn 2014/104 en de omzetting daarvan in Spaans recht niet van toepassing zouden zijn, op de algemene leer van niet-contractuele aansprakelijkheid op grond van artikel 1902 van de Código Civil (burgerlijk wetboek) en op de rechtspraak daarover, volgens welke de termijn om een vordering in te stellen 1 jaar bedraagt.

- 4 AB VOLVO en DAF TRUCKS N. V. hebben de vordering tot schadevergoeding betwist en daartoe onder meer gesteld dat deze was verjaard omdat de termijn van 1 jaar (voor het instellen van een vordering inzake niet-contractuele aansprakelijkheid) was verstreken.
- 5 Bij de bestreden uitspraak is de vordering gedeeltelijk toegewezen en zijn rekwirantes veroordeeld tot betaling van een vergoeding gelijk aan vijftien procent van de aankoopprijs van de voertuigen. In die uitspraak is de exceptie van verjaring van de vordering afgewezen, onder meer op grond dat de verjaringstermijn van 5 jaar van toepassing was aangezien deze op de datum van instelling van de vordering (1 april 2018) reeds bij het Real Decreto-ley tot omzetting van richtlijn 2014/104 in artikel 74, lid 1, van de Ley de Defensa de la Competencia, was opgenomen. Bij die uitspraak werd ook het vermoeden van schade, als bedoeld in artikel 17, lid 2, van richtlijn 2014/104 – omgezet in artikel 76, lid 3, van de Ley de Defensa de la Competencia – toegepast, aangezien die wet op de onderhavige zaak, met name gezien het procedurele karakter daarvan, van toepassing is omdat hij de verdeling van de bewijslast van de schade regelt.
- 6 Ook wordt in die uitspraak, nadat is vastgesteld dat het buitengewoon moeilijk is om de omvang van de schade te bewijzen, gebruik gemaakt van de mogelijkheid dat de rechter de schade begroot, overeenkomstig artikel 76, lid 2, van de Ley de Defensa de la Competencia, dat artikel 17 van richtlijn 2014/104 omzet, aangezien de rechter van oordeel is dat dit een procedurele bepaling is die van toepassing is op de regeling van de bewijslast.
- 7 In hoger beroep stellen rekwirantes dat richtlijn 2014/104 niet met terugwerkende kracht van toepassing is omdat de door de Europese Commissie bestrafte mededingingsversturende gedragingen op 18 januari 2011 zijn beëindigd en de datum waarop de feiten zich hebben voorgedaan van belang is voor de vaststelling dat de bepalingen van de richtlijn niet met terugwerkende kracht kunnen worden toegepast. Volgens hen is daarentegen het in artikel 1902 van de Código Civil gestelde vereiste van toepassing volgens hetwelk de verzoekende partij het bestaan en de omvang van de schade moet bewijzen. DAF TRUCKS N. V. stelt bovendien dat de vordering is verjaard omdat niet de termijn van 5 jaar waarin de richtlijn voorziet, maar de termijn van 1 jaar van toepassing is, welke termijn is ingegaan op 19 juli 2016, de datum van de persmededeling van het vrachtwagenbesluit.
- 8 Verweerster betwist de in hoger beroep aangevoerde argumenten en beroept zich, ter ondersteuning van haar stelling dat de termijn van 5 jaar van toepassing is, op artikel 10, lid 3, van richtlijn 2014/104 en artikel 74 van de Ley de Defensa de la Competencia juncto artikel 22 van voornoemde richtlijn en de eerste overgangsbepaling van Real Decreto-ley 9/2017.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 9 Rekwirantes verzetten zich tegen het verzoek om een prejudiciële beslissing aangezien zij geen twijfels over de uitlegging hebben, daar de richtlijn volgens hen niet van toepassing is op deze procedure.
- 10 Ook verzoekster verzet zich tegen het verzoek om een prejudiciële beslissing omdat het voor haar duidelijk is dat de richtlijn wel van toepassing is.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzingsbeslissing

- 11 In het hoofdgeding moet worden verduidelijkt welke regelgeving van toepassing is om de verjaringstermijn van de ingestelde vordering tot schadevergoeding en de toepassing van de regels inzake bewijslast en rechterlijke begroting van schade vast te stellen. Er bestaat vooral onenigheid over de (directe en indirecte) toepassing van richtlijn 2014/104 op het onderhavige geval en er zijn twijfels over de overgangsregeling ervan.
- 12 De aan de vordering ten grondslag liggende feiten die een inbreuk op artikel 101 VWEU opleveren, dateren van vóór de inwerkingtreding van richtlijn 2014/104, terwijl de Commissie het vrachtwagenbesluit op 19 juli 2016 heeft vastgesteld, met andere woorden na de datum van inwerkingtreding van de richtlijn op 26 december 2014 en vóór de datum van het verstrijken van de omzettingstermijn ervan, 27 december 2016, welke termijn door Spanje niet in acht is genomen, gelet op het feit dat Real Decreto-ley 9/2017 tot omzetting van de richtlijn pas op 27 mei 2017 in werking is getreden.
- 13 In het licht van het voorgaande **heeft de verwijzende rechter twijfels over de overgangsregelingen van richtlijn 2014/104 en Real Decreto-ley 9/2017, de nationale regeling tot omzetting van de richtlijn**, aangezien de temporele werkingssfeer van de richtlijn door artikel 22 ervan in die zin wordt beperkt dat voor materieelrechtelijke voorschriften tot omzetting van de richtlijn een algemeen verbod van terugwerkende kracht geldt (artikel 22, lid 1, van de richtlijn). Alle andere nationale omzettingsovergangsregelingen – dat wil zeggen de procedurevoorschriften – zijn weliswaar wel van toepassing op feiten die dateren van vóór de inwerkingtreding van de richtlijn, maar enkel in het kader van vorderingen die na de inwerkingtreding van de richtlijn worden ingesteld (artikel 22, lid 2, van de richtlijn).
- 14 In dit verband heeft de eerste vraag betrekking op de uitlegging van de term „terugwerkende kracht” die in artikel 22 van de richtlijn wordt gebruikt, alsook op de vraag of deze term verwijst naar de datum waarop de inbreuk op de mededingingsregels, in casu in de vorm van heimelijke afspraken, heeft plaatsgevonden, dan wel naar de datum van de sanctie van de Commissie of, in voorkomend geval, naar de datum waarop de vordering tot schadevergoeding is ingesteld. De tweede vraag betreft de uitlegging van het begrip „materieelrechtelijke voorschriften”, en meer bepaald de vraag of de verjaring en

de termijn van vijf jaar waarin artikel 10 van de richtlijn voorziet een dergelijk voorschrift zouden kunnen vormen, zodat zij niet met terugwerkende kracht zouden kunnen worden toegepast. De derde uitleggingsvraag betreft de regeling van artikel 17 van de richtlijn over de bevoegdheid tot begroting van de schade en de vraag of die bevoegdheid moet worden aangemerkt als een „materieelrechtelijk voorschrift” of als een procedurevoorschrift.

- 15 Deze twijfels over de uitlegging van de overgangsregeling van richtlijn 2014/104 gelden ook voor de regeling waarin de eerste overgangsbepaling van Real Decreto-ley 9/2017 voorziet, aangezien deze het onderscheid van de richtlijn tussen materieelrechtelijke voorschriften en procedurevoorschriften niet in acht neemt, maar wel een onderscheid maakt tussen de aangebrachte wijzigingen in de Ley de Enjuiciamiento Civil, die van toepassing zijn op de procedures die na de inwerkingtreding ervan worden ingesteld, en de wijzigingen in de Ley de Defensa de la Competencia, waarvan de eerste overgangsbepaling van Real Decreto-ley 9/2017 bepaalt dat zij „niet met terugwerkende kracht van toepassing zijn”.
- 16 De twijfel over het begrip „terugwerkende kracht” in richtlijn 2014/104 betreft ook de in de omzettingbepalingen gebruikte termen. De vraag is dus of de eerste overgangsbepaling van het Real Decreto-ley aldus moet worden uitgelegd dat de wijziging van de voorschriften van de Ley de Defensa de la Competencia (verjaring, bewijslast en rechterlijke begroting van de schade) moet worden toegepast op de vorderingen die na de inwerkingtreding van het Real Decreto-ley (27 mei 2017) zijn ingesteld, zoals de vordering in het hoofdgeding, die op 1 april 2018 is ingesteld, en of die uitlegging geboden is op grond van het doeltreffendheidsbeginsel van artikel 101 VWEU.
- 17 **Wat de verjaringstermijn van de in het hoofdgeding ingestelde vordering betreft**, bepaalt richtlijn 2014/104 concreet dat alle lidstaten ervoor zorgen dat de verjaringstermijn om een schadevordering wegens inbreuken op de mededingingsregels in te stellen ten minste vijf jaar bedraagt. Real Decreto-ley 9/2017 heeft die minimumtermijn vastgesteld. De termijn van 1 jaar waarin artikel 1968 van de Código Civil in het algemeen voorziet voor niet-contractuele schadevorderingen, is dus verlengd tot 5 jaar. Aangezien dit Real Decreto-ley het beginsel van niet-terugwerkende kracht van de aangebrachte wijzigingen in de Ley de Defensa de la Competencia vastlegt, is het de vraag wat er gebeurt met vorderingen die niet waren verjaard op het ogenblik van de inwerkingtreding van het Real Decreto-ley, zoals de vordering die aan de orde is in het hoofdgeding, en of kan worden voorzien in een bijkomende termijn tot een totaal van 5 jaar zoals die thans in de wet is vastgelegd. Deze vraag is relevant omdat rekwirantes stellen dat de termijn moet ingaan vanaf de publicatie van de persmededeling over het vrachtwagenbesluit (19 juli 2016), waardoor op de datum van instelling van de vordering (1 april 2018) die termijn van één jaar al zou zijn verstreken.
- 18 De verwijzende rechter merkt op dat de bepalingen van artikel 10 van de richtlijn niet louter van procedurele aard zijn en dat het de Spaanse wetgever vrij stond om de verjaringstermijn voor schadevorderingen als een materieelrechtelijk

voorschrift te kwalificeren en op te nemen in de wijziging van de Ley de Defensa de la Competencia. Hij voegt hier echter aan toe dat een dergelijke kwalificatie, gelet op artikel 22, lid 2, van richtlijn 2014/104, na de omzetting van deze richtlijn ontoelaatbaar zou kunnen blijken te zijn, omdat het om een geval gaat waarin de vordering op grond van de wetgeving die van toepassing was op de datum van het vrachtwagenbesluit nog niet was verjaard.

- 19 Indien de uitlegging dat de enige toepasselijke verjaringsregeling die van de Código Civil is, wordt gevolgd, is het de vraag of die regeling verenigbaar is met artikel 101 VWEU en met het doeltreffendheidsbeginsel, dat bepaalt dat nationale regels de uitoefening van de door het Unierecht verleende rechten in de praktijk niet onmogelijk of uiterst moeilijk mogen maken. In dit verband is het ook twijfelachtig of de huidige regeling aldus moet worden uitgelegd dat zij de uitoefening mogelijk maakt van vorderingen die vóór de inwerkingtreding van de omzettingsbepalingen nog niet waren verjaard, hetzij door de begindatum van de termijn vast te stellen op basis van de datum van bekendmaking van het besluit van 6 april 2017 in het Publicatieblad van de Europese Unie en niet op basis van de datum van de persmededeling, hetzij door andere nationale overgangsbepalingen in acht te nemen die de nieuwe termijn verenigbaar kunnen maken met de voorheen geldende termijn, zodat de termijn zou kunnen voortduren tot de 5 jaar zijn verstreken, doch zonder dat vorderingen die op grond van de vorige wetgeving reeds verjaard zijn „nieuw leven wordt ingeblazen”.
- 20 Ten slotte zij er wat betreft **de rechterlijke bevoegdheid tot begroting van de schade waarin artikel 17 van richtlijn 2014/104 en het nieuwe artikel 76, lid 2, van de Ley de Defensa de la Competencia voorzien**, aan herinnerd dat de nieuwe artikelen van de Ley de Defensa de la Competencia overeenkomstig de eerste overgangsbepaling van Real Decreto-ley 9/2017 geen terugwerkende kracht hebben, hoewel vele ervan (vermoeden van schade, bewijslast) eerder een procedureel dan een inhoudelijk karakter hebben.
- 21 De algemene procedure voor niet-contractuele aansprakelijkstelling die vóór de wijziging van de Ley de Defensa de la Competencia van kracht was om schadevorderingen in te stellen, vertoont aanzienlijke verschillen, hoofdzakelijk wat betreft het vereiste om de schade te bewijzen en te begroten (evenals de hierboven besproken verjaringstermijnen). Real Decreto-ley 9/2017 roept een belangrijke nieuwe vraag op, die van belang is voor de beslissing van het hoofdgeding, namelijk of lid 2 van het nieuwe artikel 76 van de Ley de Defensa de la Competencia de rechter de bevoegdheid verleent om de geleden schade te begroten, wanneer dat, gelet op de beschikbare informatie, voor de verzoekende partij buitensporig belastend of moeilijk blijkt te zijn. Op gerechtelijke schadevorderingen wegens inbreuk op het mededingingsrecht die zijn ingesteld na de hervorming van de Ley de Defensa de la Competencia, dient, wanneer het inbreuken betreft die zich vóór de inwerkingtreding van die hervorming hebben voorgedaan, het vorige materiële recht te worden toegepast.

- 22 Aangezien de moeilijkheid om de omvang van de schade vast te stellen in de bestreden uitspraak onbetwistbaar is vastgesteld, is het van essentieel belang om te bepalen of richtlijn 2014/104 van toepassing is en of het dus mogelijk is om gebruik te maken van de rechterlijke bevoegdheid tot begroting van de schade, die verder lijkt te gaan dan de discretionaire bevoegdheid die in de nationale rechtspraak aan de rechter is verleend.
- 23 In dit verband heeft de verwijzende rechter ook twijfels over het louter procedurele karakter van artikel 17 van deze richtlijn en over de vraag of de regels inzake de bewijslast en de begroting van de schade, die zeer nauw verband houden met de materiële regels, moeten worden beschouwd als materieelrechtelijke of procedurele voorschriften.
- 24 Ook hier kunnen vraagtekens worden geplaatst bij de vrijheid van de Spaanse wetgever om, in het licht van artikel 22, lid 2, van voornoemde richtlijn, deze regels voor schadevorderingen aan te merken als regels van materieel recht en op te nemen in de wijziging van de Ley de Defensa de la Competencia (artikel 76, lid 2).